NICOLÒ MUSCAT (1735-1803) U S-SEPARAZZJONI BEJN STAT U KNISJA

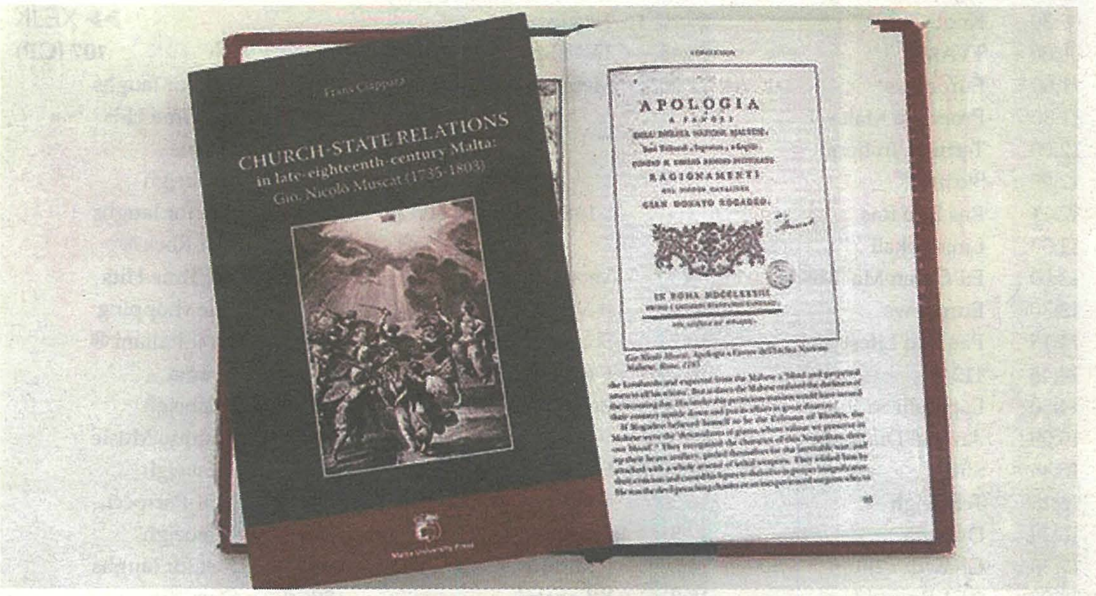

Min qatt kien jobsor li 200 sena ilu f'Malta kien hemm min kellu l-kuraġġ jiddikjara separazzjoni bejn Stat u Knisja (lill-isqof inħallilu biss il-mitra u l-baklu)? Dan ma kien ħadd ħlief Nikol Muscat, figura prominenti fl-amministrazzjoni tal-Ordni tal-Kavallieri ta' San Ġwann, li f'nofs is-Seklu 18 beda jinsisti li dawn il-poteri jkunu separati minn xulxin.

Nikol Muscat, avukat mill-Belt Valletta, kien prodott tal-illuminiżmu, moviment li eżamina mill-ġdid kull aspett tal-ħajja taħt il-lenti tar-raġuni. Huwa kien poeta u kittieb. Ħabib kbir tal-kotba (kif tixhed il-librerija estensiva li kellu) tant li kien jikkwota faċilment kittieba Griegi u Latini, lill-filosfi tal-liġi naturali bħal Gravina u Pufendorf, kanonisti bħal van Espen, kif ukoll kittieba riċenti bħal Beccaria. Tant kien konvint minnu nnifsu li kellu l-ħila jikkritika lill-Muratori u t-teorija tiegħu li l-liġijiet Rumani kienu għamlu żmienhom.

Riċerka akkurata li għamel il-Professur Frans Ciappara – ippubblikata fil-ktieb ġdid tiegħu, "Church-State Relations in late-eighteenth-century Malta: Gio. Nicolò Muscat (1735-1803)" – turina kif Muscat kien kosmopolita, f'kuntatt mal-aqwa imħuħ Ewropej bħal Kaunitz, il-kanċellier ta' Maria Theresa u Ġużeppi II tal-Awstrja. Kien ukoll Ewropew, Malta tkun l-aħħar pajjiż fl-Ewropa. Kull min kien iżur il-belt Valletta seta' jara n-nazzjonijiet kollha tal-Ewropa.

Kellu idea kbira ta' Malta Maltija: Malta progressiva u ċivilizzata, b'għadd kbir ta' avukati, kleru, letterati, artisti, inġiniera, periti, nies tas-sengħa, baħħara mill-aqwa ammirati saħansitra mill-Ingliżi "l-allat tal-baħar". Malta ma kellhiex bżonn barranin, ħlief kastrati, buffi u skjavi.

Dawn l-ideat u ħafna oħrajn jinstabu fil-ktieb "Apologia a Favore dell'Inclita Nazione Maltese" li Muscat ippubblika Ruma fl-1783. Tneħħi forsi lil de Soldanis ħadd ma kien għadu faħħar lil Malta b'tant kliem li tella' waħda waħda mill-qiegħ tal-bir ta' ruħu. Anka l-kelma 'Nazzjon' mhux veru li Vassalli kien l-ewwel li ndirizza lil Malta b'dan it-terminu. Il-ktieb kien risposta għall-insulti li kien kiteb Rogadeo, avukat Naplitan, fuq Malta: Malta bilkemm ċivilizzata, rustika, parti mill-Afrika, b'nies ħorox u rożżi li żżommhom biss bit-tortura u l-piena tal-mewt.

Kien probabbli permezz ta' dan il-ktieb li Muscat ġibed l-attenzjoni tal-Gran Mastru Rohan, li għamlu avukat ġenerali u wieħed mit-tliet udituri jew kunsilliera tiegħu. Jekk s'issa Muscat kellu relazzjoni tajba mal-knisja issa sar bniedem ġdid u nduna li għandu ruħ ta' ribel. Bħall-prim ministri oħra Kattoliċi Ewropej – per eżempju Tanucci f'Napli – attakka lill-Knisja fuq is-saħħa politika li kellha. L-għajta tiegħu kienet li l-Knisja għandha x'taqsam biss mas-sagramenti, il-fidi, il-morali u d-dixxiplina ekklejżjastika.

Simbolu tal-politika ta' Muscat kienet il-battalja qalila dwar l-*exequatur* jew kif kien jissejjaħ f'Malta il-vidit. Din il-liġi, ippubblikata fis-6 ta' Novembru 1786, kienet l-aqwa arma li kellu Muscat kontra l-indħil tal-Papa f'Malta. Kull dokument minn qrati barranin ma setax jiġi ppreżentat fil-qrati ta' Malta jekk qabel ma jkunx flieħ l-avukat ġenerali u mmarkah bil-vidit. L-inkwiżitur Gallarati Scotti u l-isqof Labini pprotestaw bil-qawwa kontra ċ-ċensura tal-Gvern Malti tant li Muscat kellu jippreżenta lill-Papa dikjarazzjoni bil-miktub li l-vidit ma tapplikax għal dokumenti minn Ruma. Kienet rebħa fierħa għall-Knisja għax Muscat ma żammx kelmtu.

Il-kwistjoni ta' *la chiesa e la repubblica dentro i loro limiti* kienet partikolari għal Malta minħabba n-numru kbir ta' Maltin li ma kinux jaqgħu taħt il-ġurisdizzjoni tal-gvern imma taħt il-ġurisdizzjoni tal-isqof u tal-inkwiżitur. Nieħdu l-eżempju ta' Marc'Antonio Borg, bidwi tal-kurja li fl-1788 waqa' lura fil-qbiela. Il-qorti ekklejżjastika ordnat li l-annimali li kellu, jinbiegħu b'irkant. Borg appella lill-gvern u Muscat wissa lil Labini biex ma jindaħalx fil-kwistjoni.

Dakinhar stess l-isqof bagħat lill-assessur tiegħu jgħid lil Muscat li Borg kien ingħata ftit tan-nifs biex iħallas id-dejn. Ħaseb li l-affari spiċċat hawn imma Muscat bagħat jgħidlu li ma 'fehem xejn'. Labini kien qed jusurpa l-awtorità tal-gvern ċivili. L-ewwel nett, il-liġijiet ta' Malta kienu jipprojbixxu l-irkant tal-annimali u tal-għodda tal-bdiewa. U t-tieni nett, fakkru, fuq l-awtorità ta' van Espen, li l-knisja għandha tobdi l-liġijiet tal-gvern.

Muscat kien iġib raġuni oħra biex inaqqas l-awtorità tat-tribunali tal-knisja. Min jitlef kawża f'dawn il-qrati kellu d-dritt li jappella lill-Arċisqof ta' Palermo jew lill-Papa. Dan kien ta' diżunur kbir għall-pajjiż. Fl-istess ħin kien ta' spiża għal-litiganti imma l-aktar għax l-appelli kienu jmorru kontra wieħed mill-aqwa libertajiet tal-Maltin. Muscat bena l-argument fuq il-fatt li l-Maltin kienu ċedew id-drittijiet tagħhom lill-gran mastri u dawn ma setgħux jiksru dan il-ftehim, li kienu jaħilfu li jiddefendu f'idejn il-ġurati tal-Imdina. "Liema imħallef li jħobb u jipproteġi lis-sudditi tiegħu," stqarr, "iħallihom jiġu ġġudikati minn imħallef ta' tribunal barrani?"

Id-diżgwid laħaq il-qofol tiegħu fil-każ tal-Konti Ġużeppi Fenech li kellu kawża kontra patentat u l-prokuraturi tal-oratorju ta' San Filippu, l-Isla. Fenech ried li l-każ jinstema' fil-qorti tal-gvern. Fl-1791 ippreżenta żewġ petizzjonijiet lil Rohan (miktuba minn Muscat) fejn ikkundanna liż-żewġ prelati li ma jirrikonoxxux l-awtorità sovrana li l-gran mastru jgawdi f'dawn iż-żewġ gżejjer u nnegaw id-drittijiet li Alla tah bħala r-rappreżentant tiegħu fuq l-art.

Il-politika tal-Knisja kienet għamlet żmienha, injorata fit-Toskana u fiż-Żewġ Sqallijiet bħala espressjoni tas-sekli l-imgħoddija ta' injoranza grassa imma Malta "dejjem kienet l-aħħar biex issegwi l-eżempju ta' pajjiżi Ewropej". Id-dritt tal-knisja li tiġġudika kawżi ċivili kienet konċessjoni tar-rejiet, li kellhom id-dritt jirrevokawha meta jridu.

Kien hawn li Piju VI talab li Muscat għandu jiġi mneħħi, aktar u aktar meta l-inkwiżitur kien sikwit jinformah li dokumenti minn Ruma, minkejja l-wegħda ta' Muscat, kienu qegħdin jiġu sottoposti għall-vidit bir-riżultat li ħafna kawżi ma bdewx jew kellhom jieqfu. Muscat, li kkummenta li "mhux se jiekol b'inqas aptit" meta ġie nformat bl-ordni tal-Papa, telaq lejn Napli.

Dan ma kienx eżilju. Ftaħar li għad jerġa' jiġi lura rebbieħ u li kellu l-appoġġ ta' Kaunitz kontra Ruma li fl-aħħar kien se jkollha ċċedi kollox. Mar biex jitlob lir-Re Ferdinandu jidħol għal Malta u ma jħallix lill-Papa jindaħal fis-sovranità ta' Malta. Il-kardinal segretarju tal-istat ma kienx konxju minn dan għax ma setax jifhem kif Napli tissapportja "għadu ddikjarat tal-papa", espressjoni li Ljun XIII irriserva għal Fortunato Mizzi meta dan oppona għat-tagħlim tal-Ingliż lis-seminaristi. Kellu żball. Muscat, "kburi li kien issielet mal-papa", ġie lura u reġa' ngħata l-karigi li kellu.

Imma issa kienet is-sena 1793 u l-Ordni kienet f'pożizzjoni mwiegħra. Ma kellha lil ħadd fuq min isserraħ ħlief il-Papa. Kien għalhekk li Muscat kellu jiġi ssagrifikat. Tneħħa wara r-raba attentat, meta ġie sostitut minn Benedetto Schembri.

Hekk intemmet is-saga ta' bniedem li għal kważi għaxar snin kien mexxa' lil Malta b'id tal-ħadid. Miet fl-1803 u ndifen fil-Knisja ta' Ġieżu. Wara kollox, jekk kien l-esponent ewlieni tal-ganseniżmu politiku f'Malta u anti-klerikali akkanit, Muscat baqa' Kattoliku.

Fil-karriera tiegħu Muscat kien jirrappreżenta tant temi ta' importanza Ewropea, qabel xejn dik ġurisdizzjonali. Kien iqis lilu nnifsu bħala membru ta' moviment Ewropej wiesgħa ddedikat li jġib 'il quddiem l-ispirtu uman u pprova joħroġ lil pajjiżu mill-oskurantiżmu li kien fih. Ipprova jimmansa lill-kleru u jreġġa' 'l-Knisja għall-fruntieri proprji tagħha. Ċaħad l-awtorità politika ta' Ruma f'Malta u indika kif il-gvern ċivili kella jerġa' jakkwista l-poteri li kellu.

Muscat, bniedem iebes biex tinnegozja miegħu, kellu r-rieda tal-bidla, konvint li Malta m'għandhiex tkun provinċja ta' Ruma. Għall-ewwel irnexxa imma kien qed jaħdem fi spazju ristrett wisq, mingħajr bażi popolari.

Muscat tilef imma l-idea tiegħu tas-separazzjoni bejn Stat u Knisja ma waqatx fuq blat għeri imma fuq ħamrija fertili li tat il-frott tagħha wara mitejn sena. L-isfida lill-qrati tal-Knisja kellha l-elementi ta' viżjoni ġdida tal-ħajja u l-idea ta' Knisja omnipotenti qatt ma setgħet tirkupra s-sigurtà tal-passat. Wara kollox, biex nikkwota lil Chateaubriand, x'jimporta li wieħed jitlef jekk 200, anka elfejn, sena wara ismu jkun ta' ispirazzjoni għal ġenerazzjonijiet ġenerużi tal-futur?

Dawk kollha interessati fl-istorja ta' Malta u jixtiequ jkunu jafu aktar dwar dan is-suġġett m'għandhomx jonqsu milli jixtru kopja tal-ktieb "Church-State Relations in late-eighteenth-century Malta: Gio. Nicolò Muscat (1735-1803)" tal-Professur Frans Ciappara stampat mill-Istamperija tal-Università ta' Malta.